

วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ปีที่ 6 ฉบับที่ 1 มกราคม – มิถุนายน 2558

**การดูแลผู้ป่วยระยะสุดท้ายตามวิถีชุมชนในสังคม
วัฒนธรรมอีสาน : กรณีศึกษาชุมชนตำบลโพธิ์ใหญ่
อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี**

**End-of-life Patient Care in *Isan* Cultural Community:
A Case Study in Phoyai Sub-district, Warinchamrab District,
Ubun Rathchathani Province**

สอาด มุ่งสิน* และจัญญศรี มีหนองหว้า
วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สรรพสิทธิประสงค์ อ.เมือง จ.อุบลราชธานี 34000
Email: moongsin3000@yahoo.com

บทคัดย่อ

การดูแลผู้ป่วยระยะสุดท้ายตามวิถีชุมชนในสังคมวัฒนธรรมอีสาน เป็นส่วน
หนึ่งของวิถีการดำเนินชีวิตที่สะท้อนให้เห็นถึงความพยายามที่จะยึดชีวิตของผู้ป่วยให้อยู่
ได้นานที่สุด โดยใช้ความเอื้ออาทรของคนในชุมชนเป็นกลไกหลักในการแสวงหาแนว
ทางการดูแลผู้ป่วยที่สอดคล้องกับความเชื่อ ประเพณีและวัฒนธรรม อันเป็นเอกลักษณ์
ของชาวอีสาน จากการร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อค้นหาแนวทางการดูแลผู้ป่วยระยะ
สุดท้ายของชุมชนตำบลโพธิ์ใหญ่ อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี ทำให้ได้ค้นพบ
วิธีการดูแลผู้ป่วยระยะสุดท้ายในรูปแบบของ "พิธีกรรม" ที่หลากหลายทั้งรูปแบบและ
จุดประสงค์ที่สามารถจำแนกตามช่วงเวลา ได้เป็น 3 ระยะ คือ 1) ระยะ "คุ้มโฮม" 2) ระยะ
"อยู่ก็สบาย" และ 3) ระยะ "ไปก็สงบ" ซึ่งแต่ละระยะก็จะแสดงให้เห็นถึงความเชื่อมโยง
ของวิถีปฏิบัติในแต่ละพิธีกรรมกับผลที่คาดหวังที่จะให้บังเกิดขึ้นต่อตัวผู้ป่วย นอกจากนี้
ยังทำให้เกิดความเข้าใจมากยิ่งขึ้นถึง "ความหวัง" ของผู้ป่วย ครอบครัวและชุมชน ที่
พบว่าไม่มีวันที่จะสิ้นสุดจนกว่าจะหมดลมหายใจ แม้จะได้รับการวินิจฉัยจากแพทย์แล้วว่า
หมดหนทางที่จะรักษาให้หายขาดได้ ผลจากการเรียนรู้ในครั้งนี้จะนำไปสู่การเชื่อม
ประสานแนวทางการดูแลผู้ป่วยระยะสุดท้ายด้วยวิทยาการสมัยใหม่กับแนวปฏิบัติที่มาจาก
ความเชื่อ ประเพณีและวัฒนธรรมของผู้ป่วย ครอบครัวและชุมชน

คำสำคัญ ผู้ป่วยระยะสุดท้าย พิธีกรรม วัฒนธรรมอีสาน

วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ปีที่ 6 ฉบับที่ 1 มกราคม – มิถุนายน 2558

Abstract

End-of-life patient care in *Isan* reflects an attempt to extend patients' lives. This care of people in the community is in accord with *Isan's* unique beliefs, traditions, and culture. This study of experiences of end-of-life care in Phoyai Sub-district, Warinchamrab District, Ubon Ratchathani Province identified three phases: 1) *Tum home* (re-union), 2) *Yoo Koh Sa Bay* (comfortable living), and 3) *Pai Koh Sa-ngob* (serenity in death). Each phase reflected the rituals associated with the expectations for end-of-life patients. They also exemplified the understanding of the hopes of the end-of-life patients, families, and communities that did not end until the last breath, despite doctors' statements about no cures. These experiences lead to changes in the paradigms of the health profession in regard to holistic beliefs, rites, culture, hopes, and families' and communities' care for end-of-life patients.

Keywords: End-of-life patients; Rite; *Isan* culture

บทนำ

ผู้ป่วยที่เข้ารับการรักษาทุกคน ล้วนแล้วแต่มีความหวังที่จะหายจากโรคที่เป็นอยู่ทั้งสิ้น แต่เมื่อการรักษาได้ดำเนินไปถึงช่วงเวลาหนึ่ง พวกเขาก็จะเกิดการรับรู้ว่าโรคที่เป็นอยู่นั้นจะสามารถรักษาให้หายขาดได้ด้วยวิธีการในปัจจุบันหรือไม่ หากคำตอบคือ "ไม่" นั้นหมายความว่า การดำเนินของโรคได้เปลี่ยนพวกเขาให้กลายเป็นผู้ป่วยระยะสุดท้ายแล้ว เป็นช่วงเวลาที่ต้องตัดสินใจว่าจะอยู่รอให้เวลาสุดท้ายมาถึงโดยไม่ต้องทำอะไร หรือเลือกที่จะแสวงหาหนทางรักษาอื่นๆ ต่อไป จนกว่าจะหายหรือทำใจยอมรับให้ได้ในที่สุด พื้นที่เป้าหมายในการศึกษาคั้งนี้คือ ชุมชนตำบลโพธิ์ใหญ่ อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี ที่เป็นชุมชนที่ยังคงเอกลักษณ์ของคนอีสาน สะท้อนผ่านวิถีการดำเนินชีวิตและวัฒนธรรมที่มีลักษณะเฉพาะตัว โดยเฉพาะความเห็นอกเห็นใจผู้ที่กำลังตกอยู่ในความทุกข์ ตัวอย่างที่แสดงให้เห็นถึงความเอื้ออาทรดังกล่าวก็คือการดูแลผู้ป่วยระยะสุดท้ายของคนในชุมชนที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว ผสมผสานเข้ากับความเชื่อ ประเพณีวัฒนธรรมที่สืบต่อกันมา โดยสะท้อนออกมาในรูปแบบของพิธีกรรม ที่มีความหลากหลายและแตกต่างกันไปตามจุดมุ่งหมายที่จะให้บังเกิดผลขึ้น ซึ่งในที่นี้จะกล่าวถึง